El desenvolupament del sector agrari i ramader dels territoris de parla catalana, en els últims decennis, l'hem d'entendre i situar en el context de les polítiques europees. En aquest escenari, la interconnexió entre l'agricultura i el món rural s'ha vist reforçada. L'agricultura i la ramaderia són sectors estratègics d'un context territorial molt més ampli, que és el que anomenem món rural, en el qual hi conviuen diferents sectors econòmics, i que avui es defineix per la poca densitat de població, les distàncies i la preponderància dels espais no urbanitzats.

Desenvolupament rural: els pobles

En les últimes dècades, els paisatges rurals han incorporat nous elements fruit de la implantació de noves infraestructures de transport o d'energia. Aquest és el cas de molts municipis rurals com el de la fotografia, que conviuen amb aerogeneradors.
Montmaneu (Anoia)
FOTOGRAFIA: ALBERT MATEU. ARXIU ALBERT MATEU. 2009.

Les zones rurals es poden catalogar a partir de diferents indicadors sense que hi hagi un consens clar, però els principals poden ser la densitat de població (menys de 150 habitants per quilòmetre quadrat) o la grandària dels municipis (de menys de 10.000 habitants).
A Catalunya, les zones rurals ocupen gairebé el 90 % del territori i hi viu al voltant del 10 % de la població. Al País Valencià, gairebé un 60% dels municipis són considerats rurals, ocupen més del 60% del territori i no arriba a viure-hi un 7% de la població. A les Illes Balears, 48 dels 67 municipis són rurals, i hi viu gairebé un 30% del total de la població.
Vallfonca de les Monges (Urgell)
FOTOGRAFIA: NOEMÍ MARÍN. ARXIU DE L'OLIVERA COOPERATIVA. 2009.

La dotació de serveis bàsics als pobles, com per exemple els consultoris mèdics o les escoles, són un factor cabdal d'arrelament. Malgrat que la quantitat d'usuaris sigui escassa i dispersa, resulten indispensables per fixar la població al territori, frenar l'envelliment i dinamitzar l'economia local. Alguns serveis fan referència a cobrir necessitats socials d'atenció a la població, principalment a les persones grans, davant l'amenaça d'un sobreenvelliment constant, i d'altres fan servei a les famílies amb infants en edat escolar, per evitar els desplaçaments dels alumnes i propiciar sentit de pertinença local.
La Portella (Segrià)
FOTOGRAFIA: CEIP BLANCA DE VILLALONGA ZER ALT SEGRIÀ. ARXIU DEL CEIP BLANCA DE VILLALONGA.

A la disminució de l'activitat agrària l'ha acompanyat la preponderància del sector serveis a les zones rurals. L'evolució de l'ocupació a les comarques rurals catalanes apuntava al 2009 a un clar predomini del sector serveis (52,5 %), seguit de la indústria (22%), la construcció (13,5 %) i finalment l'agricultura (11,1%).
Darrerament, el sector agrari ha vist una oportunitat en la terciarització, i ha diversificat oferint serveis, des del turisme rural, a la comercialització de productes en agrobotigues.
Bellvei (Baix Penedès)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU DEL CELLER AGRÍCOLA I SECCIÓ DE CRÉDIT DE BELLVEI SCCL. 1990.

Els últims anys, amb els canvis en les polítiques agràries, s'ha deixat de primar la producció. Algunes empreses agràries han tendit a diversificar les seves fonts d'ingressos. A banda hi ha els que han abandonat o els que han optat per l'agricultura a temps parcial. Així moltes explotacions han diversificat cotreus o produccions, fins a encadenar-les amb altres activitats relacionades amb el sector serveis, com el turisme rural, la restauració i últimament, amb la gastronomia i l'artesania alimentària i no alimentària, o el patrimoni paisatgístic i cultural.
Catalunya comptava el 2010 amb 2.034 allotjaments de turisme rural, amb una oferta de 15.890 places, i amb més d'un milió de pernoctacions.
Al País Valencià, aquest subsector ha tingut un desenvolupament molt acusat, i entre 2000 i 2006 les places van augmentar fins a un 44%.
Sant Martí de Maldà (Urgell)
FOTOGRAFIA: EDUARD TREPAT DELTELL. ARXIU FAMILIA TREPAT DELTELL. 2007.

Al món rural, anar a treballar, portar els infants a l'escola, anar al metge o al teatre, són accions que impliquen un desplaçament i sobretot un temps. La gestió d'aquesta mobilitat també ha de comportar solucions innovadores i sota un prisma rural: transports a demanda o altres estratègies que permetin gestionar els usos del temps. Aquestes solucions impliquen una millor qualitat de vida al món rural, sobretot d'aquells col·lectius més vulnerables, com és el cas de les dones rurals treballadores i/o emprenedores.
El Prat de Llobregat (Baix Llobregat)
FOTOGRAFIA: AUTOR DESCONEGUT. ARXIU CONSORCI DEL PARC AGRARI DEL BAIX LLOBREGAT. 2006.

La connexió a la xarxa suposa, avui en dia, la condició imprescindible per a l'emprenedoria rural i la fixació de la població al territori, sobretot la jove.
A Catalunya, hi ha zones rurals on els estàndards són baixos.
Calaf (Anoia)
FOTOGRAFIA: ANNA VILASECA PUIGPELAT. ARXIU FAMILIA VILASECA PUIGPELAT.2010

Un dels grans reptes actuals del desenvolupament rural és la dinamització i diversificació econòmica; el manteniment de les activitats tradicionals però amb un nou enfocament, la recerca d'iniciatives empresarials innovadores i sostenibles, i la generació d'ocupació. Per aconseguir-ho cal millorar la gestió empresarial, una mobilitat efectiva i la implantació de les noves tecnologies de la informació i la comunicació.
Verdú (Urgell)
FOTOGRAFIA: EDUARD TREPAT DELTELL. ARXIU FAMILIA TREPAT DELTELL. 2007.

Les polítiques de la Unió Europea s'han anat adaptant a l'evolució de la realitat agrària i rural. Des de l'establiment de l'Agenda 2000, els Estats membres han de definir la seva estratègia de Desenvolupament Rural.
A Catalunya, a través del Programa de Desenvolupament Rural per al període 2007-2013, es van fixar com a objectius principals potenciar la competitivitat del sector agrari, reforçar la gestió sostenible del medi ambient, millorar la qualitat de vida de les zones rurals i reforçar la diversificació de les activitats econòmiques que s'hi ubiquen.
Lanyola (Pla d'Urgell)
FOTOGRAFIA: IGNASI ALDOMÀ BUIXADÉ. ARXIU FAMILIAR ALDOMÀ BUIXADÉ. CA. 2000.

Població estrangera a Catalunya. (2007)

Àmbit geogràfic: CATALUNYA	Població total	Població estrangera	Pes població estrangera
Àmbit de l'Alt Pirineu i Aran	74,306	10,925	14,70%
Àmbit de Ponent	343,267	50,711	14,77%
Àmbit metropolità	4,855,028	634,449	13,07%
Camp de Tarragona	577,547	90,409	15,65%
Comarques centrals	489,381	50,967	10,41%
Comarques gironines	693,677	130,143	18,76%
Terres de l'Ebre	184,343	31,767	17,23%
Catalunya	7.217,549	999,371	13,85%
Província			
Barcelona	5.330,721	683,448	12,82%
Girona	708,240	133,022	18,78%
Lleida	416,698	60,725	14,57%
Tarragona	761,890	122,176	16,04%
Catalunya	7.217,549	999,371	13,85%

FONT : FUNDACIÓ DEL MÓN RURAL A PARTIR DE LES DADES DE LA SECRETARIA PER LA IMMIGRACIÓ DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA.

La davallada demogràfica a les zones rurals s'ha estabilitzat en les ultimes dècades. El pes de la població estrangera ha augmentat a les zones rurals i ha fet revertir en part la dinàmica demogràfica: el seu pes a les comarques rurals catalanes era de gairebé un 15% el 2007, superior al de les comarques urbanes (13,4%), i també al del total de la població catalana (13,8%). A més, aquesta població immigrada és jove (20, 9%).

Les empreses i la força del treball al sector agrari, avui

Amb la pèrdua de població ocupada i l'envelliment del sector agrari, s'ha reclamat a tota Europa que fan falta joves que prenguin el relleu de les explotacions agràries actuals.
Amb aquest objectiu, una de les polítiques més esteses és la de donar formació professional i ajuts econòmics als i les joves que s'incorporin al capdavant d'una empresa agrària, prèvia presentació d'un pla d'empresa en el qual justifiquin les inversions que realitzaran per a millorar-la i assegurar la seva viabilitat. Entre 2001 i 2006, a Catalunya es van aprovar 2.371 ajudes a la incorporació de joves agricultors, un 26% dels casos per a dones.
El Poal (Pla d'Urgell)
FOTOGRAFIA: MARC PANADÉS. ARXIU FAMILIAR PANADÉS. 2000.

Ocupats per situació professional i sexe al sector agrari

(Milers de persones)

AGRICULTURA	Empresari o membre de cooperativa	Ajuda familiar	Assalariats	Altra situació professional
ILLES BALEARS	3,0	..	1,4	..
Homes	1,8	..	1,2	..
Dones	1,2	..	0,2	..
CATALUNYA	32,2	1,4	31,9	0,2
Homes	26,8	1,4	22,8	0,2
Dones	5,4	..	9,1	..
PAÍS VALENCIÀ	20,5	1,6	32,8	0,4
Homes	17,6	0,2	27,5	0,2
Dones	2,9	1,4	5,3	0,2

FONT: INE. ENQUESTA DE POBLACIÓ ACTIVA. 2010 - 4T.

En els darrers 25 anys les persones ocupades a les empreses agràries han disminuït a més de la meitat, i la tendència segueix. També ha canviat l'estructura d'aquesta ocupació perquè avui hi ha menys explotacions i per tant menys persones titulars, i el treball que abans feien els membres de la família ara s'ha mecanitzat o el fan assalariats.
Al conjunt del sector agrari català, del total de persones ocupades, un 73% ho estan en activitats agropecuàries, un 7% en pesca i aqüicultura i un 16% en serveis diversos al sector agrari (veterinaris, empreses de serveis, tècnics agrícoles, etc.).

Piràmide d'edats titulars i delegats d'explotació. (2010)

Andorra

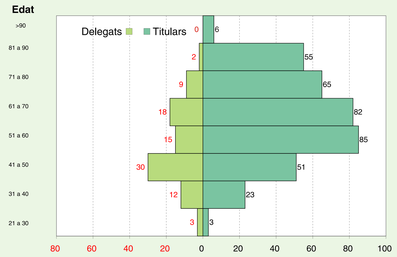

FONT: DEPARTAMENT D'AGRICULTURA

L'envelliment dels professionals agraris és un fenomen generalitzat. El cas d'Andorra és extrem, ja que del nombre total de titulars d'empresa agrària, gairebé el 80% tenen més de 50 anys, i els menors de 30 anys amb prou feines són un 1%. A Catalunya, tot i no ser tan dramàtic, aproximadament el 50 % dels titulars tenen més de 50 anys.
Pel que fa al total d'ocupats al sector agrari, mentre que al País Valencià el 30% dels ocupats agraris té 55 anys i més, a Catalunya són el 23% i a les Illes Balears representen el 9%.

El canvi en les explotacions agràries ha fet variar també l'organització del treball que s'hi desenvolupa. A Catalunya, el 1993, gairebé la meitat de la força de treball la desenvolupava directament el titular de l'explotació, fins a un 30 % de les unitats de treball agrari eren altres membres de la família, mentre que un 20% de la mà d'obra era assalariada. El 2005, el % d'UTA (Unitat de Treball Agrari) desenvolupada pel titular havia disminuït un 40%. El percentatge de mà d'obra assalariada havia augmentat un 40%.
Alfeta (La Noguera)
FOTOGRAFIA: ANNA VILASECA PUIGPELAT. ARXIU FAMILIA VILASECA PUIGPELAT. 2010.